

„VEKERDISTA” KRÓNIKA – BESZÁMOLÓ A VEKERDI LÁSZLÓ SZAKOSZTÁLY MUNKÁJÁRÓL

“VEKERDIST” CHRONICLE: REPORT ON THE WORK OF THE LÁSZLÓ VEKERDI SECTION

Veres András

az MTA doktora, irodalomtörténész

HUN-REN Bölcsészettudományi Kutatóközpont Irodalomtudományi Intézet, Budapest
veresandras2@gmail.com

ÖSSZEFOGLALÁS

Veres András írása arra vállalkozik, hogy röviden ismertesse a 2015-ben megalakult és a Magyar Történelmi Társulat keretében ma is működő társaság történetét. Azért döntöttek Vekerdi László neve mellett, mert jeles polihisztorként mintegy megtestesítette az ő pluralista tudományfelfogásukat. A frissen megalakult szakosztály első ülését névadója emlékének szentelte. A tanulmány röviden beszámol az ekkor elhangzott előadásokról, csakúgy, mint a legsikeresebb konferenciák és műhelybeszélgetések témáiról és fontos felismeréseiről. Ezek között szerepel a Radnóti Miklósné Gyarmati Fanni naplójáról, a Gulyás testvérek életművéről szóló és a Balázs Béla emlékének szentelt konferencia, valamint a József Attila értekező életművének kritikai kiadásáról szóló kerekasztal. A szakosztály tagjai mindenkor igyekeztek megfelelni Vekerdi László szakmai igényességének és sokrétű érdeklődésének.

ABSTRACT

The article by András Veres briefly describes the history of the society, which was founded in 2015 and is still active within the Hungarian Historical Society. They chose the name of László Vekerdi because, as an eminent polyhistor, he embodied their pluralistic conception of science and scholarship. The first meeting of the newly founded society, functioning as a section, was dedicated to the memory of its namesake. The article briefly reports on the papers presented at that meeting, as well as on the themes and major findings of the most successful conferences and workshops. These include the conference on Fanni Gyarmati's diary, the wife of the eminent poet Miklós Radnóti, the conference on the filmmaker Gulyás brothers' oeuvre, the conference dedicated to the memory of the film theorist Béla Balázs, and the round table on the critical edition of the aesthetic-philosophical work of the poet Attila József. The members of the section have always endeavoured to meet the professional demands and the wide-ranging interests of László Vekerdi.

Kulcsszavak: Magyar Történelmi Társulat, a polihisztor Vekerdi László, pluralista tudományfelfogás

Keywords: Hungarian Historical Society, the polyhistor László Vekerdi, pluralistic conception of science

Írásomban arra vállalkozom, hogy röviden felvázoljam a 2015-ben megalakult és ma is működő társaságunk történetét. Közös érdeklődésünk és együttműködésünk kezdetei a kilencvenes évek derekáig vezethetők vissza. Dalos Rimma és Kiss Endre szervezésében, a Friedrich Ebert Alapítvány anyagi támogatásával 1997 áprilisától kerültek megrendezésre azok a konferenciák, amelyeken mindegyikünk a magyar múlt és jelen különféle anomáliáival igyekeztünk szembenézni. Vállalkozásunk irányát kellően érzékeltethetik a tanácskozásaink témáit jelölő címek, például az *Állam az ezredfordulón*, a *Bunkóság avagy a társadalom reprimítívizációja*, a *Bal, jobb, harmadik út* vagy a *Mit látunk a jövőből*. Konferenciáink megszerkesztett anyagát füzetekben publikáltuk is. A társaság többségét történészek alkották, de számos humán szakma volt képviselve a szociológiától a művészetfilozófiáig. Tudatosan törekedtünk a humántudományi interdiszciplinaritás érvényesítésére, fontos volt számunkra, hogy megtaláljuk a fennálló párhuzamokat és eltéréseket.

Az alapítványi támogatás megszűnése után is együtt maradt a törzsgárda, 2004 és 2017 között Dalos Rimma áldozatos munkájának köszönhetően Agóra Egyesületként működött. 2015-ben merült fel, hogy egy nagyobb intézmény keretei között kellene folytatni szakmai összefüggéseinket. Választásunk a Magyar Történelmi Társulatra esett, és nagy örömeinkre Vekerdi László Szakosztály néven befogadtak minket a szervezetbe.

Vekerdi Lászlót sokan személyesen is ismertük és tiszteltük, de főként azért döntöttünk a neve mellett, mert jeles polihisztorként mintegy megtestesítette a mi pluralista tudományfelfogásunkat. Különösen tetszett az, hogy könyvei túlnyomó részét ismeretterjesztő céllal írta, a lehető legszélesebb közönségnek szánta őket. Azt viszont figyelmen kívül hagytuk, hogy ő a tudománytörténetet kizárólag a reáltudományok területére korlátozta. A különféle társadalom- és művészet-tudományok képviseletében nagyon nem értettünk egyet érvelésével, hogy a néprajz tudománytörténetén valójában a néprajztudomány történetét szokás érteni. Úgy véltük, hogy sem a társadalom-, sem a természettudományok történetében nem választható el egymástól hermetikusan a tárgy- és metaszint. S ellentmondani látszott Vekerdi túlságosan szigorú szűkítésének még saját gyakorlata is, hiszen amikor Németh Lászlóról publikált rövidebb-hosszabb szövegeket, szemlátomást igyekezett követni az irodalomtörténet-írás játékszabályait.

Röviden utalnék személyes indítékaimra is a névválasztásban. Úgy hozta a sors, hogy 1997 őszén a Határőr útra költöztem, a 27/A-ba, az első emeletre, ahol

Vekerdi László a szomszédom lett, éppen alattam lakott. Elsőként az tűnt fel a házban, hogy osztatlan tekintélynek örvend, nagy tudású öregúrként beszéltek róla a háta mögött (még a vele egykorúak is), holott szinte mindig fiatalosan sietett, csaknem futott, amikor elment hazulról, kamaszos lendülettel rohant le a meredek Alma utcán, kezében az elmaradhatatlan, viseltes aktatáskával. Viszonylag ritkán beszélgettünk, ezeket is csaknem mindig ő kezdeményezte. Elképesztő volt, hogy mi minden érdekelte, a súlyos tudománytörténeti felfedezésektől a kérészerű nap pletykáig. Amikor különféle dohogásait hallgattam, általában egyetértettem vele; politikai állásfoglalásai kifejezetten balliberálisnak mutatták őt, vagy inkább örökös, engesztelhetetlen ellenzékinek.

Mindketten szemben álltunk honunk szerencsétlen és terméketlen hagyományával, az egymást erősítő „szélsőségek történelmével”. Csakhogy a helyesnek elképzelt középutat Vekerdi szemében Németh László „harmadik utassága” jelentette, az én felfogásomban viszont a már emigrációba kényszerült Jászi Oszkár „liberális szocialista” felfogása. Nagy talány volt számomra, hogy miért kedveli annyira Németh Lászlót, akinek szemléleti pozíciója – úgy véltem –, ha sokat változott is az idők folyamán, messze esik az övétől. A választ részben abban az interjúban adta meg, amelyet a feleségem, V. Bálint Éva készített vele 2001-ben, az író centenáriuma alkalmából:

„Fiatal korom óta mindig fájdalmasan érzékeltem ebben az országban a szélsőségek uralmát, a centrum hiányát – mondta Vekerdi. – Én a közepet kerestem, s ezt értettem a »harmadik út« fogalmán is. Ettől a hiányzó középtől egész életemben – hol kevésbé, hol jobban –, de mindig balra helyezkedtem el. [...] De attól még, hogy a centrumhoz képest balra vagyok, mindenkor tudtam és tudok kapcsolatot tartani józanul gondolkodó másik oldali barátaimmal. Ezt érzem a magam szempontjából Németh László egyik hatásának. Személyesen már csak az idős alkotót ismerhettem meg. A társadalom fejlődését mindig figyelembe vevő, a marxizmust el nem utasító (ha nem is marxista) embert, a felvilágosult és felvilágosító író. Elképzelhető lenne egy szocialista 18. század – mondta egyszer. És ez nagyon tetszett nekem.” (Az interjú a hajdani *Magyar Hírlap* 2001. április 18-i számában jelent meg. Éva nagyon szerette Vekerdit. Halála után az ő kezdeményezésére emelt emléktáblát házunk falán a kerületi önkormányzat.)

Magától értetődött, hogy a frissen megalakult szakosztályunk első ülését (2015. május 21-én) *Polihistorizmus, interdiszciplinaritás, történelem* címmel a névadónk emlékének szenteltük. Az elnökünknek megválasztott Szekfü András moderált. A szociológus Hernádi Miklós arról beszélt, hogy milyen nagy hatással voltak rá Vekerdi alapos és ugyanakkor a kívülállók számára is érthető művelődéstörténeti könyvei és cikkei, mindenekelőtt a Varga Domokos társaságában írt, 1985-ben megjelent *A világ kereke. Európa küldetése a IV–XIII. században*. A filozófus Kiss Endre arról számolt be, hogy milyen magasröptű diskurzusnak lehetett részese a Vekerdi lakására meghívott fiatalok körében.

A tudománytörténész Gazda István, Vekerci László tanítványa és munkatársa igen plasztikus képet rajzolt névadónk megalkuvást nem ismerő alakjáról és a pártállam őt méltatlanul sújtó intézkedései ellenére sikeres pályájáról. Gazda előadásából tudtam meg, hogy jóllehet Vekerci orvosnak tanult, és egy ideig praktizált is, végül azért döntött az orvosi pálya elhagyása mellett, mert nem tudott segíteni egy beteg barátján. 1963-ban Rényi Alfréd hívta meg a Matematikai Kutatóintézetbe, ahol már tudománytörténészként dolgozott. Rényi nemcsak kiváló tudós volt, hanem elsőrangú menedzser is, aki nagyra becsülte Vekerci népszerűsítő szövegeit, mert reklámot jelentettek a matematikának, felkeltették a fiatalok érdeklődését, tehát segítették az utánpótlást. Rényi halála után az új vezetés nem tartott igényt Vekercire, aki az Akadémiai Könyvtár munkatársa lett, hajlama és szenvedélye szempontjából ideális környezetben.

Jómagam annak néztem utána, hogy milyen kapcsolat fűzte Vekercit Németh Lászlóhoz. Nemcsak az derült ki számomra, hogy mestereként, sőt órakulumbként tisztelte az író, hanem az is, hogy az úgynevezett irodalomtörténeti életműve csaknem kizárólag Németh Lászlóról szól. 1970-ben megjelent könyve, a *Németh László alkotásai és vallomásai tükrében* volt az első könyvterjedelmű tanulmány az íróról. A könyv jelentőségét csak növelte, hogy a megjelenését követő évben gyakorlatilag lezárult a súlyosan beteg író alkotói munkássága. Vekerci nem kis kockázatot vállalt vele, mivel a *Népszabadság* hasábjain politikai támadás érte miatta, és erre hivatkozva bocsátották el állásából. Bár méltattam Vekerci könyvét, bíraltam is azért, hogy túlságosan elfogult és elnéző hőse iránt, ami a rá különben nem jellemző pontatlanságokhoz vezetett.

Ha áttekintem szakosztályunk konferenciáit és egyéb rendezvényeit, talán joggal mondhatom, hogy mindenkor igyekeztünk megfelelni névadónk szakmai igényességének és sokfajta érdeklődésének. Évenként egy-egy konferenciára és egy-két műhelybeszélgetésre került sor. Legsikeresebb rendezvényeink közül kiemelném a Radnóti Miklósné Gyarmati Fanni *Naplójáról*, a Gulyás testvérek életművéről szóló és a Balázs Béla emlékének szentelt konferenciákat, valamint a József Attila értekező életművének kritikai kiadásáról szóló kerekasztalt.

Radnótiné naplója (2014) megjelenése idején nem kis szenzációt keltett, a filológusok számára pedig felbecsülhetetlen kincsnek bizonyult, mert szerzője – amennyire meg lehet állapítani – nemcsak a külvilág tekintetétől óvta meg az eredeti szöveget több mint fél évszázadon át, hanem a maga utólagos felülvizsgálatától, utókorra figyelő újraírásától is. A Radnóti házaspár szinte elképzelhetetlenül intenzív társasági életet élt, így a napló szokatlan elevenség-gel idézi fel baráti-ismeretségi körük szereplőit, köztük a kor nem egy jelentős értelmiségi alakját. A napló megírásának ötlete Radnótitól származott ugyan, de Fanni olyan nyíltan ír benne házasesetük kisebb-nagyobb gondjairól is, hogy föltehetően még a férje sem nyerhetett betekintést, legalábbis egészében nem. Talán emléknek szánták közös életükről – erre utal az, hogy amikor Radnóti

Miklós halála bizonyossá vált, a napló folytatása okafogyott lett, és Fanni felhagyott írásával.

A konferencia helyszíne az MTA Irodalomtudományi Intézete volt 2015. december 1-jén. Akkor volt az érdeklődés, hogy a könyvtár nagytermében kellett megtartanunk. Hernádi Miklós, aki családi kapcsolatban állt Fannival, személyes élményeiről beszélt. Társaságunk tagjai mellett más irodalomtörténészek is tartottak előadást (Földes Györgyi, Lichtmann Tamás, Z. Varga Zoltán), és a filmtörténész Veress József is. Én arra vállalkoztam, hogy bemutassam: milyennek mutatja a napló József Attila alakját, és hogyan ítéli meg a költő művészetét. Fanni vélekedésében nemcsak az a figyelemre méltó, hogy József Attilának adja a pálmát (legalábbis a nemzedéken belül), méghozzá akkor, amikor ez még kivételes gesztusnak számított. Hanem az is, hogy nem habozik az ő rajongott „Mik”-je (Radnóti Miklós) fölé helyezni, holott a napló lapjain érthető és bocsánatos módon ő az etalon, a magyar irodalmi élet nem eléggé méltányolt, de vitán felül álló tehetsége.

Elnökünk, a filmtörténész Szekfü András érdeklődése és aktivitása különösen jelentős szerepet játszott programjaink kialakításában. 2016. május 4-én megnéztük Georg Höllering *Hortobágy* című filmjét, és Szekfü könyvét („*Magánkalóz a filmdzsungelben*”. *Georg Höllering, a Hortobágy film rendezője*, 2014) is felhasználva vitát folytattunk róla. Az osztrák származású filmrendező életműve mindössze két játékfilmből és néhány rövidfilmből áll. Magyarországon forgatta a *Hortobágy* és Angliában a T. S. Eliot műve nyomán készített *Gyilkosság a székesegyházban* című játékfilmjét. A kettő közül az elsőt a cenzúra úgy elkaszált Magyarországon, hogy csak megcsönkítva kerülhetett a nagyközönség elé, és évtizedekkel később is csak a művészmozik zárt hálózatában vergődött valamelyes ismertségre.

Höllering eredetileg dokumentumfilmet akart készíteni, de belátva, hogy így nem számíthat a nagyközönség érdeklődésére, bevonta a munkába Móricz Zsigmondot, aki épkezláb történetet próbált kerekíteni a leforgatott képanyaghoz. Ennek eredménye lett a *Komor Ló* című novellája és forgatókönyve. Höllering vállalta – aminek Móricz is nagyon örült –, hogy filmje főszerepeit helybeli csikosokkal, gulyásokkal, paraszttal játszatja. Ezzel elkerülte a korabeli filmek dzsentroid sztereotípiáit, viszont a *Hortobágy* gyenge pontjává vált a színésztétel hiánya és az utószinkron helyenként iskolás hangvétele.

A következő filmes rendezvényünkre 2018. január 17-én került sor. Az első sorban dokumentumfilmes Gulyás Gyula és öccse, János részben közösen, részben egyénileg létrehozott életművét elemezték a felkért előadók (Andor Tamás, Gelencsér Gábor, Győri Zsolt, Kelecsényi László, Sárközy Réka és Tóth Klára). Tóth Péter Pál a megjelenés előtt álló könyvének (*A Gulyás testvérek*, 2017) műhelytitkaiba avatta be a közönséget, Szekfü András pedig a szerzőket faggatta életútjuk fontosabb állomásairól. Különösen izgalmas volt Gulyás Gyula ekkor

levetített amatőr filmje, a *Tanítványok* (amely 1968-ban készült, és 1999-ben lett újítva). Egy elképzelt kisvárosi diáklázadást mutat be, és korántsem meglepő, hogy 1968-ban ez miért keltett riadalmat pártállami körökben.

2019. május 17-én rendeztük meg a Magyar Filmtudományi Társasággal közösen az emlékkonferenciánkat Balázs Béla halálának 50. évfordulója alkalmából. Szekfű András volt a házigazda, s mivel Balázs filmes és írói életműve egyaránt terítékre került, az előadók között mindkét szakma képviselve volt (Bárdos Judit, Zuh Deodáth, Füzi Izabella, Geréb Anna, Karádi Éva, Kiss Endre, Lenkei Júlia, Oksana Maistat, Margitházi Beja, Mihály Emőke és Polonyi Eszter). Fölmerültek olyan kényes kérdések is, mint Balázs kapcsolata Leni Riefenstahllal, a náci rezsimet később kiszolgáló tehetséges filmrendezővel. Vita kerekedett arról, hogy az író híve volt-e, vagy éppen ellenfele az impresszionizmusnak. Több előadó próbálta megvonni a mérleget Balázs filmesztétikai teljesítményének időszerűségéről.

Különösen nagy hangsúlyt kapott az író ifjúkori munkássága. Színpadi műveiben szinte mániákusan és tézisszerűen állította középpontba a Mű és az Élet konfliktusát. Balázsnek már a problémafelvetését is értetlenül fogadták kortársai. Nem akárci, a századelő talán legkitűnőbb kritikusa, Schöpflin Aladár, *Az utolsó nap* című színdarabról írva, egyenesen agyrémnnek minősítette, hogy a szerelmeket azért szakítják el egymástól, mert szerelmük akadályt jelentene a halhatatlansághoz vezető úton, és a nagy művésznek nem szabad fiatalon a házasság koloncát nyakába venni. Ugyan miért nem – replikázott Schöpflin –, hiszen nem egy nagy művész lett halhatatlan, jóllehet fiatalon házasodott. Magától értetődik, hogy Balázs Bélát és az őt védelmébe vevő Lukács Györgyöt az effajta értetlenség csupán megerősítette abbéli hitében, hogy mennyire provinciális a magyar irodalmi élet.

Lenkei Júlia Balázs Béla elfeledett műveinek nyilvánosságra kerüléséért szállt síkra. Szerinte az elfeledettségnek részben az az oka, hogy Balázs előszeretettel fogalmazott a mozdulatok nyelvén, úgy vélte, „a szó erőszakot tett az emberen”, mert lezárja az élet eleven folyamatát. Kapóra jött számára a film megjelenése, mert a nyitott struktúrájú, a fogalmak kényszerítő világát kikerülő, kizárólag a vizualításra épülő műalkotásnak a szimbólumát találta meg benne, erre építette filmesztétikáját. Balázs számos pantomimot, balett- és táncjátékszövegkönyvet írt, amelyek többsége kéziratban maradt, sok közülük elkallódott. Lenkei külön kitért az író legjelentősebb regényére, melyet *Isten tenyerén* címmel kezdett el írni, és első változatát 1921-ben publikálta. Később továbbírta, és *Lehetetlen emberek* címmel 1930-ban előbb jelent meg németül, mint magyarul (az utóbbi egy erdélyi kiadónál). Balázs még ekkor sem volt elégedett művével, újraírta, ez a változat viszont mindmáig kiadatlan maradt.

Röviden ismertetem a 2019 októberében megtartott kerekasztalunk legfőbb megállapításait is. József Attila értekező életművét mutattuk be ketten, a frissen megjelent kötetkiadás (*József Attila. Összes tanulmánya és cikke 1930–1937*,

2018) két szerkesztője, Tverdota György és e sorok írója. A költő írásainak jelentős része (mintegy harmada), melyet korábban elveszteknek hittek, 1986-ban szerencsés módon előkerült, és ez új megvilágításba helyezte a költő gondolkodói fejlődését. Láthatóvá váltak korai művészetbölcseletének és kései társadalomfilozófiájának indítékai és valódi arányai. Ismeretes, hogy a társadalmi igazságtalanságokkal szembeni fellépés vágya vezette őt a munkásmozgalomba, de hamarosan csalódnia kellett a baloldal megosztottsága és hibás politikája miatt. Ám Hitler hatalomra kerülése után is kitartóan és immár autonóm módon kereste a kiutat a diktátorokat és tömegtébolyokat produkáló kor kihívásaira. Élete végéig baloldali maradt, párton kívüliként igyekezett életképessé tenni a marxista elméletet, a fölötté gyakorolt kritikájával éppúgy a megreformálásán dolgozott, mint azzal, hogy a természettudománynak felfogott pszichoanalízissel próbálta szintézisbe hozni.

József Attila verseit túlságosan megtervezettnek, kiszámítottnak tartották kortársai, és nem csak a nyilvánvalóan külső megrendelésre készült mozgalmi lírája esetében. Valóban nem volt naiv költő, nagyon is tudatosan nézett szembe hivatásával és annak gyakorlati feladataival. Értekező életműve ismeretében látni lehet, hogy költészete a harmincas években egy folyamatosan módosuló, de mindenkor gondosan megkonstruált elméleti alapra építkezett, amelynek létrehozása a költő egyik fő ambíciója és produkciója volt. Kortársai valamit érzékeltek ebből, noha nem tudtak róla, és ha felismerték volna, akkor sem számíthatott volna megértésre, mert nem illett bele a költői alkotásfolyamatról vallott korabeli felfogásba.

Röviden utalnék korai műhelyvitáinkra is. Ezeket leginkább Dallos Rimma balatoni házában folytattuk le, és főleg a társaságunk tagjai által publikált (vagy éppen megjelenés előtt álló) írásoknak szenteltük. Így került sor Hernádi Miklós *Otto* című regényének, Horváth Jenő első világháborús olasz krónikájának, Kamarás István *Ferencpálista egyházreform Csereháton* című kötetének és az én *Kosztolányi Ady-komplexuma* című könyvemnek megbeszélésére. De meghallgattuk és megvitattuk Révész Sándor *Wagner, Feuerbach, Schopenhauer és az ateista kereszténység* című előadását is, mint ahogy eszmét cseréltünk Arnóti András (Sárközi Zoltán) festményeiről.

2020 őszén elveszítettük egyik alapító tagunkat, Hernádi Miklóst. Szembe kellett nézni azzal is, hogy a törzsgárda elöregedett. Igyekeztünk fiatalokat bevonni a munkába, ez azonban csak mérsékelten sikerült.

A járvány arra kényszerített minket, hogy internetes kapcsolattartásra térjünk át, így alakult ki a vekerdista online klubdelutánok műfaja, melynek során egy-egy alkalommal különféle területek képviselőivel folytattunk beszélgetést. Először interjú hangzott el, majd kötetlen beszélgetést folytattunk. Ekkor nyílt alkalom arra (mert a konferenciákon nem!), hogy tágabban értelmezzük az interdiszciplinaritást, azaz bekerüljenek fizikai vagy akár orvostudományi témák is. Itt csupán néhány vendéget és témát sorolok fel.

A Kassán élő Ötvös Anna a Márai Sándor feleségével, Matzner Ilonával (becenevén Lolával) kapcsolatos kutatásairól számolt be. Mindketten naplót vezettek, az író kettőt is, egy irodalmi és egy magánnaplót – az utóbbit élete végén megsemmisítette. Míg Márai eleve a nyilvánosságnak szánta irodalmi naplót, amelyeket Lola is ismert, addig az övébe nem engedte bepillantani a férjét sem. Az író naplói elsősorban művészi és kulturális reflexiókat tartalmaznak, Loláéi viszont eseményeket rögzítenek, amelyek személyes hátterét adják férje irodalmi szereplésének. (Márainé naplóiból is bő válogatás jelent meg 2022-ben.)

Hasonlóképp számolt be kutatási terveiről és eredményeiről a Berlinben élő történész házaspár, Dalos György és Dunai Andrea, valamint az Abu-Dzabiban praktizáló szívsebész, Király László. N. Mandl Erika a két háború közötti magyar színházi kritikáról beszélt, V. Bálint Éva Pilinszky Jánosról, Szekfü András Jancsó Miklósról és köréről, Dalos Anna Kodály Zoltánról. A számomra legemlékezetesebb (és a legnagyobb közönséget vonzó) két eszmecsere a politikai és irodalmi újratemetésekről szólt. Az elsőn mások mellett II. Rákóczi Ferenc és Napóleon, a másodikon József Attila, Rajk László és Nagy Imre újratemetése volt a téma. Az utóbbin pezsgő vita alakult ki, hozzászólt Jeszenszky Géza és Pritz Pál is.

2021 decemberében hajlott korára hivatkozva lemondott Szekfü András, és én vettem át az elnöki tiszteletet. Igyekeztem bővíteni a választékot. Meghívottjaink között volt Horváth Dezső kísérleti fizikus, aki a Higgs-bozon körüli tudományos bonyodalmak világába vezetett be. A történész és könyvkiadó Gyurgyák János a könyvpiac válságos helyzetét ecsetelte. A pedagógiatörténész Sáska Géza a magyarországi oktatási reformok szerinte törvényszerűen ismétlődő fiaskóiról beszélt. A zenetörténész Bojti János a *Hovanscsina* eredeti partitúrájának rekonstrukcióját mutatta be.

Arató László gimnáziumi magyartanár az iskola mai viszontagságait elemezte. Gedényi Ildikó kulturális menedzser a színpalak mögötti tevékenykedés gondjaiba avatott be. Dr. Weltner János főorvos az egészségügyi rendszerünk megroppanását részletezte, külön kitérve az álhírek romboló hatására. Barkóczi Janka, a Filmarchívum kutatója a filmképiak felfedezésének és rekonstrukciójának egyszerre fáradságos és izgalmas munkájáról mesélt. Révész Sándor történész az ún. Aczél-hagyaték összetételéről és néhány különös sajátosságáról tájékoztott. Jakovác Antal fizikus a mesterséges intelligenciáról és a vele kapcsolatos hiedelmekről értekezett. Egyik alkalommal Bálint Évával Konrád György életművéről és írói rangjáról beszélgettünk.

Az elmúlt években július 21-én, születésének napján rendszeresen megkoszorúztuk névadónk emléktábláját. Nehézségeink ellenére reménykedem benne, hogy sikerül újabb konferenciákat szervezni, és nem korlátozzuk működésünket az online klubdelutáni beszélgetésekre.